

Iš Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvo

VILMA BUKAITĖ

*Nepriklausomybės Akto signataras
Uldas Mironas*

VILMA BUKAITĖ

Nepriklausomybės Akto signataras
Uldas Mironas

LIETUVOS NACIONALINIS MUZIEJUS

Vilnius

Recenzentai:

prof. habil. dr. Bronislovas Genzelis
doc. dr. Saulius Kaubrys

Redaktorė

Aldona Bendorienė

Senjos dailininkas

Arūnas Prelgauskas

Maketavo

Virginija Lapušauskienė

Antras papildytas leidimas

Įvadinis žodis

1918-ųjų vasario 16-ąją pasirašius Nepriklausomybės Aktą atgimė Lietuvos valstybė. Ją kuriant aktyviai dalyvavo dvidešimt iškilių valstybininkų – Nepriklausomybės Akto signatarų. Ši knyga yra pirmas išsamesnis leidinys apie vieną iš jų – kunigą Vladą Mironą (1880–1953). Kaip ir daugelio XX a. pirmojoje pusėje intensyvius politinius pokyčius išgyvenusių Lietuvos žmonių, Mirono gyvenime būta daugybės įvykių, džiugių ir itin dramatiškų akimirkų. Jam teko patirti dviejų pasaulinių karų siaubą, dalyvauti atkuriant Lietuvos valstybę ir matyti jos okupaciją. 1940-aisiais apsisprendęs likti gimtajame krašte, Mironas totalitarinės santvarkos metais ne kartą buvo suimtas ir kalintas, žuvo toli nuo Lietuvos, Vladimiro kalėjime Rusijoje.

***

Dar 1887 m. paminėtas¹ Lietuvos politinio savarankiškumo siekis pradėjo įsikūnyti baigiantis Pirmajam pasauliniam karui. Tokį pavadinimą dėl žmonių netekčių, ekonominių nuostolių ir politinių pokyčių gausos gavęs karas paskatino sparčias permainas Europos žemėlapyje. Atgimė arba kūrėsi naujos valstybės: Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Suomija, Čekoslovakija, Serbų, Kroatų ir Slovėnų karalystė (vėliau – Jugoslavija). Drauge su Prancūzija, Didžiąja Britanija, Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir kitomis Pirmojo pasaulinio karo laimėtojomis pergalę šventė ir nepriklausomybės nuo didžiųjų imperijų troškusios tautos.

1918 m. vasario 16-oji Mironui buvo džiugesio ir nerimo diena. Tą dieną jis drauge su kitais devyniolika Lietuvos Tarybos narių „iškilmingoje rimties pilnoje

---

¹ Bene pirmasis apie tuomet Rusijos imperijos sudedamąją dalimi buvusios Lietuvos nepriklausomybės viziją prakalbo J. Šliūpas 1887 m. pasirodžiusioje knygoje *Litvini i polacy*, vėliau, 1896 m., šis siekis buvo įvardytas Lietuvos socialdemokratų partijos programoje. Plačiau apie tai: Č. Bauža, P. Setkauskis, *Lietuvos valstybingumas XX amžiuje: atkūrimas ir tęstinumas*, Vilnius, 2002, p. 21.

nuotaikoje² pasirašė Lietuvos valstybės atkūrimo Aktą. Šiuos skirtingų politinių nuostatų žmones vienijo viltis, kad palankiai susiklosčius aplinkybėms krašto nepriklausomybė bus įtvirtinta.

Lietuvos Taryba buvo pirmoji atkurtos valstybės aukščiausiosios valdžios institucija. Nepriklausomybės Akto signatarai prie valstybės kūrimo, jos politinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo pagal galimybes prisidėjo ne tik dirbdami Lietuvos Taryboje, bet ir vėliau: dauguma tapo vyriausybės, seimų ir vietos valdžios institucijų nariais, diplomatais, bankininkais, pavyzdinių ūkių šeimininkais. Vladas Mironas jau 1904 m. įsiliejo į lietuvišką visuomeninę veiklą, 1905 m. dalyvavo Didžiajame Vilniaus seime, kur drauge su tautiečiais įvardijo Lietuvos politinio savarankiškumo siekį. 1917 m. Lietuvių konferencijoje buvo išrinktas į Lietuvos Tarybą, kuri 1918 m. vasario 16 d. pasirašė Nepriklausomybės Aktą. Kunigaudamas nenutolo nuo politinio gyvenimo. 1926 m. buvo išrinktas III Seimo nariu, nuo 1929-ųjų beveik devynerius metus dirbo ganytojišką vyriausiojo Lietuvos kariuomenės kapeliono darbą. 1938 m. kovo 24 d. buvo paskirtas ministru pirmininku. Maždaug metus sudėtingu grėsmių valstybės nepriklausomybei laikotarpiu trukęs vadovavimas Ministrų kabinetui sovietinės okupacijos metais laikytas šio valstybininko nusikaltimu. Vienas iš formalių argumentų, kuriais rėmėsi sovietinė teisėsauga, 1947 m. skirdama jam septynerius metus kalėjimo, – ministras pirmininkas 1938–1939 m. neva kovojęs prieš komunistų partiją ir revoliucinį darbininkų judėjimą³.

Istoriniai šaltiniai, liudijantys apie Mirono gyvenimą ir veiklą, rodo, kad jis buvo ne vien aktyvus Lietuvos Respublikos politinio gyvenimo dalyvis, bet ir santūrus, lietuvišką visuomeninę ir kultūrinę veiklą nuolat skatinęs ir dosniai rėmęs, artimiesiems, kaimynams ir parapijiečiams dažnai pagelbėdavęs dvasininkas.

***

Nuolat į pamėgtą Dzūkiją grįždavęs Mironas 1930 m. įsikūrė Bukaučiškių dvare prie Didžiulio (Daugų) ežero. Dabar buvusio dvaro žemėse liko tik 1848 m. statyta koplytėlė ir keletas alėjos medžių. Daugiškio Petro Danevičiaus ir jo bendraminčių rūpesčiu koplytėlė nebuvo išardyta, nevirto apleistu trąšų sandėliu. Kaip ir tada, kai šv. Mišias joje aukodavo Mironas, sekmadieniais melstis čia dažnai buriasi aplinkinių kaimų žmonės. Signataro gimtinėje, Kuodiškių vienkiemyje (Rokiškio raj., Panemunio apyl.), tebestovi tarpukariu pastatytas vasarnamis, kuriame Mironas apsistodavo atvykęs pasisvečiuoti. Kunigą atmenantys garbaus amžiaus žmonės – panemuniečiai, daugiškiai, kauniečiai – mini jį geru žodžiu.

² P. Klimas, *Il mano atsiminimų*, Vilnius, 1990, p. 118.

³ Kaltinimas buvo įvardytas dar 1941 m. gegužės mėn. (žr.: LVA, f. K-1, ap. 58, b. P-16211, t. 1, l. 70), pakartotas 1947 m. rugpjūčio 23 d. Ypatingojo pasitarimo prie SSRS saugumo ministerijos nutarime įkalinti V. Mironą, žr.: ten pat, t. 2, l. 178.

Bukauškių dvaro koplyčia – vienintelis išlikęs dvaro pastatas
Fotografė L. Jasikevičiūtė

Muziejaus archyvas

Ši knyga – mėginimas pagausinti skirtingų kartų Lietuvos istorija besidominčių žinias apie šio Nepriklausomybės Akto signataro gyvenimą ir veiklą. Mirono biografijos faktus papildys knygos priedai: gyvenimo ir veiklos kronika, jo straipsniai, dvi ištraukos iš atsiminimų apie Mintaujos gimnaziją ir Lietuvos Tarybos darbą, pranešimai vyskupui, tarpukario periodinėje spaudoje publikuota paskaita radijo klausytojams, Stasio Lozoraičio laiškas Mironui ir Mirono laiškas Monikai Mironaitei, 1950 ir 1952 m. kalėjime rašyti malonės prašymai, bibliografijos sąrašas.

Dėkoju Dagnei Jakševičiūtei, Onai Klingienei, Giedriui Kujeliui, Reginai Laukaitytei, Onutei Mackevičienei, Pranutei Petrylienei, Angonitai Rupšytei, Dainorai Vaivadienei už pagalbą rengiant knygą.

Vladas Mironas
paskutinėje gimnazijos klasėje.
Mintauja, 1896. Fotografas O. Lange.
MAVB

Lietuvių moksleivių draugijos *Kūdikis* nariai su bendramoksliais.
Iš kairės: sėdi priekyje – Antanas Smetona, Vladas Stašinskas, antroje eilėje –
D. Lapinskas, Petras Avižonis, Povilas Gaidelionis, Montvila, Žakevičius, stovi
Mačiūnas, Kvedaras, Tiškevičius, Briedis, Vladas Mironas. Mintauja, 1895 m.
LNM

Muziejaus archyvas

АТТЕСТАТЪ.

Данъ оный аттестатъ оныя педагогическаго класса *Минтавской гимназiи*
 ученику *Владимиръ Мирови-*
новичу Миронаву
русскаго-кашмирскаго — *справочна-*
го, *Крестовина*
 родившагося *22 июня 1870* года, въ томъ, что означенной
 ученикъ, какъ означенный по предписанью какъ въ казенной гимназiи такъ и въ
 томъ же училищѣ, оный перебралъ собою преподаванiя, употребившаго для
 означенной на поспранiе въ ономъ министерствѣ *II* (былъ *III*)
 разрядѣ, согласно повелѣнiю свѣтлы 7 марта **ВЫСОЧАЙШЕ** утвержденнаго
 19 марта 1874 года повелѣнiю для преподаванiя означенныхъ означенной и допущенiю
 въ школу, казенношколу въ в. с. ош. **III** **ВЫСОЧАЙШЕ** утвержденнаго 29 мая
 1876 года повелѣнiя Государственнаго Совета, касавшагося оныя и оныя же
 для выдачи оныхъ означеннаго поспранiя въ оному сарабу означеннаго
II (былъ *III*) разрядѣ, — въ удостовѣренiе чего и выданъ сему *Вла-*
димиру Миронаву
 оный аттестатъ за подписанiемъ подписаннаго и съ прилагаемыми по оному предписанiю.

Г. МИТАВА, 16 Января 1896 годъ № 1737

Директора *О. Шафранова*

Члены педагогическаго класса:

И. о. инспектора *Шафрановъ*

Преподаватели *А. Давыдовъ* *Н. Николаевъ*
А. Васильевъ *А. Мажуръ*
С. Морозовъ *С. Сахаровъ*
А. Петровъ
А. Степановъ

Секретаря педагогическаго класса *Миронъ*

Въ минтавской гимназiи
въ 1896 году
16 Января
1896 года
№ 1737

Vlado Mirono Mintaujos gimnazijos baigimo atestatas. Mintauja, 1896 12 28. MAVB

Stalininių represijų pragare

1940 m. birželio 14 d. vėlai vakare Lietuvos valstybės užsienio reikalų ministrui buvo įteikta ultimatyvi SSRS vyriausybės nota. Joje įvardyti reikalavimai liudijo, kad nepriklausomai nuo Lietuvos aukščiausiųjų pareigūnų sprendimo – priimti ar atmesti ultimatumą – artėja valstybingumo netektis. Po Lietuvai lemtingos nakties, kai ultimatumas buvo priimtas, kai kurie valstybės pareigūnai nusprendė pasitraukti iš SSRS okupuojamo krašto. Vladas Mironas ryžosi pasilikti tėvynėje. Daugų dekanas nenujautė, kad parašas po Nepriklausomybės Aktu, Lietuvos Respublikos ministro portfelis ir pareigos Tautininkų sąjungos vadovybėje greitai taps svarbiais „įrodymais“ politinėse bylose, o pats Lietuvos okupacijos faktas nulems jo, kaip ir daugybės kitų tautiečių, tragiškus likimus.

LSSR vidaus reikalų liaudies komisariato (NKVD) darbuotojai neturėjo duomenų, kad Mironas priešiškas naujai santvarkai – rugsėjo 9 d. arešto orderyje Alytaus apskr. NKVD pareigūnas Molčianovas paminėjo: „Dabar Mironas atvira antisovietine veikla neužsiima, stengiasi prisitaikyti prie sovietų valdžios pareikšdamas: geriau gyventi prie sovietų, nei prie vokiečių.“²⁹⁵ Tačiau radę pretekstą, rugsėjo 12 d. Alytaus NKVD pareigūnai Bukaučiškėse nepriklausomos Lietuvos politinį veikėją suėmė, formaliai apkaltinę pagal RSFSR baudžiamojo kodekso 58 straipsnio (Tėvynės išdavimas) 10-tą punktą (propaganda arba agitacija, raginanti nuversti, susilpninti ar nutraukti komunistų valdžią ar vykdyti kontrrevoliucinius nusikaltimus ir literatūros platinimas šiais tikslais) ir pradėjo tardymą.

Dvi savaites praleidęs Alytaus NKVD areštinėje, Mironas LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro Aleksandro Gudaičio-Guzevičiaus nurodymu buvo perkeltas į Kauno kalėjimą – stalininės valstybės baudžiamosios struktūros ketino buvusį Lietuvos valstybininką paversti nusikaltėliu, kovojusiu „prieš komunistų partiją

---

²⁹⁵ *Nutarimas dėl V. Mirono suėmimo, 1940 09 09, LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-16211, t. 1, l. 3.*

Sekmadienis, 1940 06 30, nr. 26

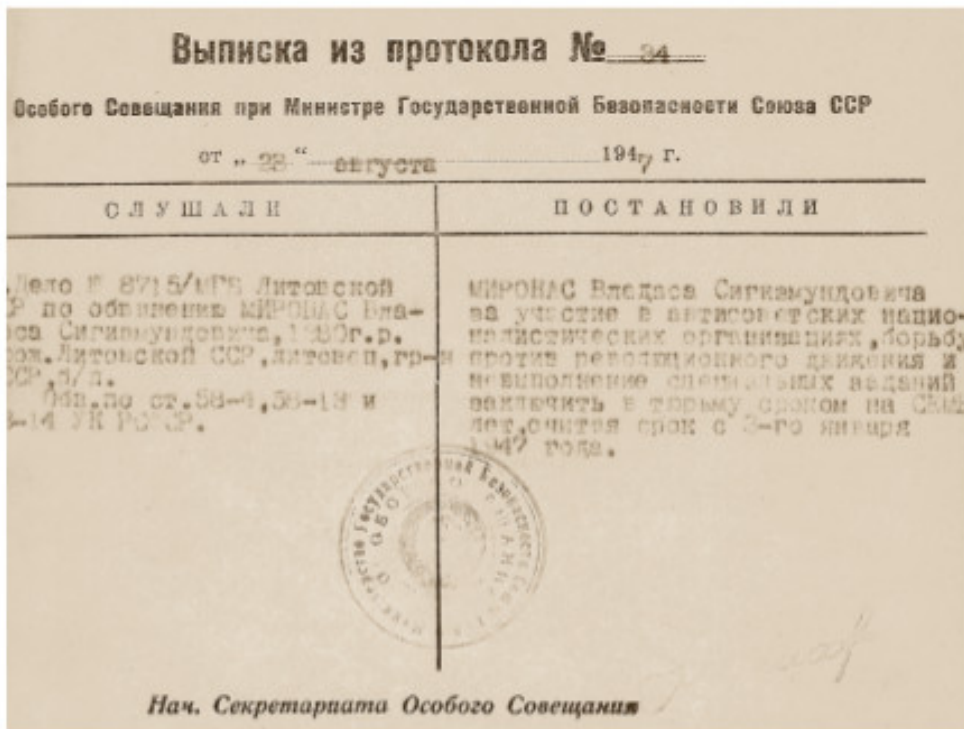
ir revoliucinį darbininkijos masių judėjimą²⁹⁶. Tikslą pasiekė negreitai – tik po pirmojo suėmimo praėjus penkeriems metams, jau ketvirtąkart suimtas, 1947 m. birželį, Mironas palūžo ir sutiko „prisipažinti“ esąs pagrįstai kaltinamas pagal RSFSR baudžiamojo kodekso 58 straipsnio 4-tą ir 13-tą punktus²⁹⁷. Sovietiniams saugumo pareigūnams sunkiai sekėsi šiam suimtajam „prisiūti“ kaltę: įvairiu laiku jo apkaltai mėginta pritaikyti net aštuonis skirtingus Baudžiamojo kodekso 58 straipsnio punktus. Be to, byla kelis kartus buvo grąžinta tardytojams, pratęsus laiką jai papildyti ar „pataisyti“.

Diabetu ir širdies ligomis sirgusiam Mironui kalėjimas neabejotinai tapo ir fizinės atsparos išbandymu. Paprastai tardytojai net dienomis neleisdavo suimtiesiems užsnūsti – stengėsi juos nualinti, kad, palūžę nuo kančių ar nuovargio, taptų lengviau pažeidžiami. Tardymai, kaip įprasta, prasidėdavo įvairiu paros metu, dažniausiai vėlai – nuo dešimtos ar vienuoliktos valandos vakaro – ir tęsdavosi kartais net po penkias valandas. Kiekvieną suimtojo paminėtą pavardę saugumiečiai registruodavo į bylos medžiagą – sukompromituotų asmenų sąrašą. Tardymų protokolai rodo, kad apklausiamas Mironas sugebėdavo susikaupti, kalbėjo gana

²⁹⁶ *Nutarimas dėl kaltinimų V. Mironui pateikimo, 1941 03 25, ten pat, t. 1, l. 48.*

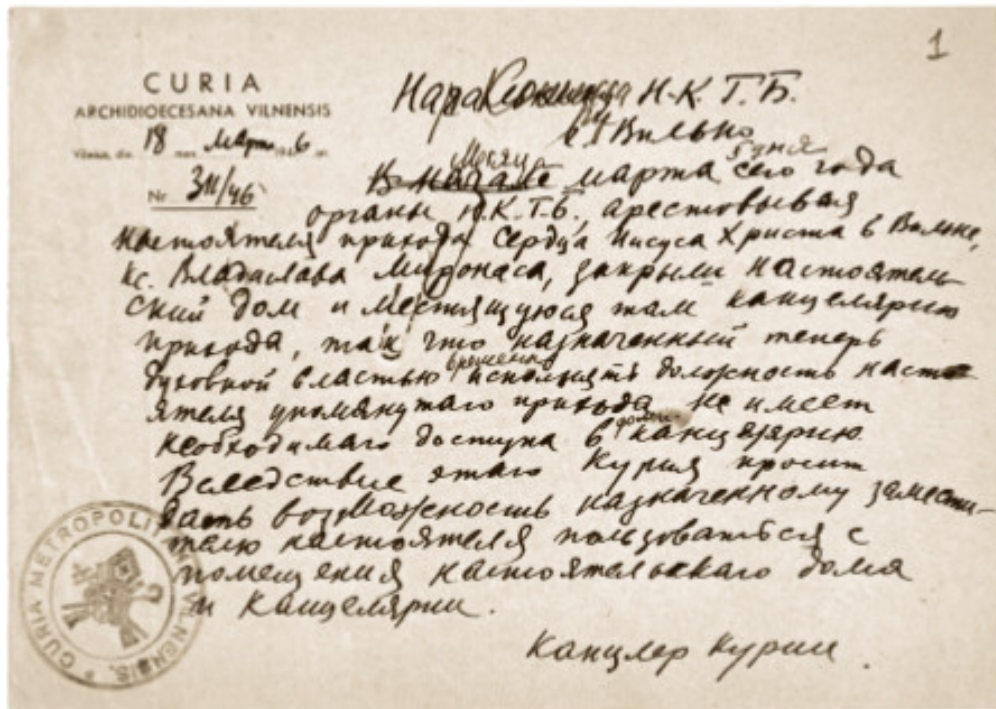
²⁹⁷ *Tardymo protokolai, 1947 03 27, ten pat, t. 2, l. 109.*

Išrašas iš Ypatingojo pasitarimo prie SSRS valstybės saugumo ministerijos protokolo nr. 34, 1947 m. rugpjūčio 23 d. Vadinamosios „trojkos“ nuosprendis, kuriuo Vladas Mironas nuteistas kalėti septynerius metus
LYA

Muziejaus archyvas

Vilniaus arkivyskupijos kurijos kanclerio prašymo NKGB viršininkui leisti naudoti suėmus kun. Vladą Mironą užantspauduotą Jėzaus Širdies bažnyčią nuorašas. Vilnius, 1946 03 18.
MAVB

kurias linkęs daryti draugams) ir nieko pas save nepriiminėti, tiksliau, nieko nekviesti pas save³⁰⁸.

MGB stengėsi šantažu palaužti jo moralinius principus ir priversti teikti reikalingą informaciją. Viena iš poveikio priemonių susijusi su ketvirtuoju Mirono suėmimu 1947 m. sausio 3 d. Iš jo operatyvinę medžiagą perimdavęs MGB pareigūnas 1946 m. pabaigoje parašė raportą, kuriame agentą „Kuodą“ apkaltino sąmoningai slėpus svarbią informaciją. Raporto autorius dar dukart Mironą šantažavo kalėjime. Aiškus atsisakymas „imtis niekšingo darbo“ išklaidė paskutines iliuzijas, kad Mirono informacija pavyks pasinaudoti kurpiančiomis naujas bylas. Tada bandyta primesti kaltinimą, kad Daugų dekanas, frontui traukiantis, agitavęs vietos jaunimą nestoti į sovietinę kariuomenę. Tačiau tardytojas, gegužės mėnesį Dauguose apklausai išsikvietęs šaukiamojo amžiaus vyrus, išgirdo priešingus liudijimus – Mironas netgi raginęs rinktis karinę tarnybą: „miške tikriausiai pražūsite“³⁰⁹.

Kad sukurtų teisės kanonais pagrįstos baudmės regimybę, MGB „prisiminė“ 1944 m. vieno iš liudytojų duotus parodymus, jog tų pačių metų vasario mėnesį miestelio vyrų susibūrimo kunigas Mironas agitavęs stoti į Povilo Plechavičiaus

³⁰⁸ Agento „Jokūbo“ pranešimas, 1946 04 29, LYA, f. K-1, ap. 45, b. 79, l. 27.

³⁰⁹ Tardymo protokolas, 1947 05 15, LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-16211, t. 2, l. 153.

Turinys

Įvadinis žodis ...5

Gyvenimo ir veiklos atspindžiai
šaltiniuose ir istoriografijoje ...9

Mokslo ir studijų metai:
Kuodiškiai–Mintauja–Vilnius–Peterburgas ...19

Visuomeninio darbo laikotarpis ...35
Palankumo tautinei krikščioniškai demokratijai
ir politinių alternatyvų jai paieškos metai ...35
Liberaliosios tautinės spaudos talkininkas
ir lietuviškų draugijų narys ...40

Politinė veikla Lietuvos valstybingumo paskelbimo
ir įtvirtinimo metais ...49

Tautininkų sąjungos narys ...64
Iki 1926 m. gruodžio 17-osios: „už valdžios borto“ ...64
Vienas iš valdančiosios politinės partijos lyderių ...67
Prezidento atstovas derybose su Lenkija ...78

Ministrų kabineto vadovas ...82
Paskyrimo aplinkybės ir visuomenės reakcija ...82
Vidaus politika Vlado Mirono vadovavimo ministrų
kabinetams metais ...88
Vlado Mirono ministrų kabinetų užsienio politika ...93

Kasdienybė ir šventės ...	103
Stalininių represijų pragare ...	119
Vlado Mirono gyvenimo ir veiklos kronika ...	135
Vlado Mirono tekstai ...	139
Jonas Jablonskis Mintaujoj, Revely, Pskove ...	139
Audrai praėjus ...	140
Pranešimas Vilniaus vyskupijos valdytojui Mikalojui Michalkevičiui ...	143
Vilniaus vyskupo ir Lietuvos karaliaus rinkimas 1918 m. ...	146
Pranešimai Vilniaus vyskupui Jurgiui Matulaičiui ...	151
A. A. Arkivyskupą Jurgį Matulevičių prisiminus ...	155
Antanas Smetona – Pirmasis Lietuvos Prezidentas ...	156
Stasio Lozoraičio laiškas Vladui Mironui ...	159
Laiškai Monikai Mironaitei ...	162
Malonės prašymai SSRS valstybės saugumo ministrui ...	167
Vlado Mirono bibliografija ...	176
I. Vlado Mirono tekstai ...	176
II. Vlado Mirono biografijos tyrinėjimai ...	177
III. Publikuoti istorijos šaltiniai ...	182
Asmenvardžių rodyklė ...	192
Santrumpos ...	196
Summary ...	197